

Mittava maatalous-historia

Suomen maatalouden historia 1–3. SKS:n toimituksia (SKST).

I osa: Perinteisen maatalouden aika esihistoriasta 1870-luvulle. Toim. Viljo Rasila, Eino Jutikkala ja Anneli Mäkelä-Alitalo. 2003. 646 s.

II osa: Kasvun ja kriisien aika 1870-luvulta 1950-luvulle. Toim. Matti Peltonen. 2004. 534 s.

III osa: Suurten muutosten aika jälleenrakennuksesta EU-Suomeen. Toim. Pirjo Markkola. 2004. 518 s.

■ Akateemikko Eino Jutikkalan esitys Suomen Historialliselle Seuralle syksyllä 1999 ei vetänyt vesiperää, vaan se poiki vuoteen 2004 mennessä kolmiosaisen *Suomen maatalouden historian*, yhteensä 1698 sivua. Ensimmäisen osan ovat toimittaneet Viljo Rasila, Eino Jutikkala ja Anneli Mäkelä-Alitalo, toisen osan Matti Peltonen ja kolmannen osan Pirjo Markkola. Kaikkien osien toimitussihteeri on Julia Burman.

Teossarjan kirjoittajakunta on vaikuttava, yhteensä 34 tutkijaa. Heidän ikähaitarinsa lyö

ällikällä: ääripäiden Jutikkalan (s. 1907) ja Långin (s. 1979) väli on 72 vuotta. Ensimmäisessä osassa on eniten kirjoittajia (21), nimittäin Ismo Björn, Matti Huurre, Antero Juntumaa, Eino Jutikkala, Kimmo Katajala, Yrjö Kaukiainen, Teppo Korhonen, J. Juhani Kortesalmi, Jukka Lång, Anneli Mäkelä-Alitalo, Jari Niemelä, Ilkka Nummela, Eljas Orrman, Jyrki Paaskoski, Viljo Rasila, Juhani Saarenheimo, Seppo Suvanto, Ilkka Teerijoki, Elina Waris, Jorma Wilmi ja Anna-Maria Vilkuna. Matti Peltonen, Heikki Rantatupa, Teppo Viho-la ja Ann-Catrin Östman ovat urakoineet toisen osan ja kolmanteen osaan ovat kirjoittaneet Leo Granberg, Pertti Haapala, Sampsa Heinonen, Ilkka P. Laurila, Jari Niemelä, Heikki Roiko-Jokela, Markus Sempelin, Pirjo Siiskonen ja Hilka Vihinen. Kolmannen osan lopussa on Viljo Rasilan kirjoittama teossarjan yhteenveto (myös englanniksi).

Lähdeapparaatti perustuu pääosin kunkin alaluvun kirjallisuusluetteloon. Tämä periaate ei ole kuitenkaan aukoton, sillä esihistorian osuudessa ja Suomen keskiajan asutusluvussa ovat myös lähdeviitteet. Toisaalta ilman viittausta tutkimuskirjallisuuteen ovat luvut ”Maatalouden vuodenkierto”, ”Maasta ponnistaen” ja ”Käsityö ja markkinat”. Kun seitsemän luvun kirjallisuusluettelossa viitataan Jutikkalan *Talonpojan historiaan*, voisi ajatella uuden maatalouden historian olevan tämän klassisen ja maineikkaan teoksen laajennettu versio, kolmas painos. Tämä olisi kuitenkin virhepäätelmä. Aina alkumetreistä läh-

tien ote on toisentyyppinen ja tulos myös sen mukainen.

Kolmen teoksen aikakauserajat ovat muodollisesti perusteltuja, sillä vuoden 1870 tienoo muodostaa selvän rajapyykin kuin myös toinen maailmansota. Ongelmana on kuitenkin se, miksi 1870-luvusta kehkeytyi maatalouden historiassa syvälinen käännekohta. Rasilan mukaan (III, s. 480) 1860-luvun lopun nälkävuosien kovat kokemukset kannustivat uusimaan maataloutta:

”Uusia työvälaineitä oli jo saatavilla ja tiedot paremmista menetelmistä levisivät kirjojen, lehdistön ja uusien maanviljelysseurojen välityksellä. Alkoi selvä joskin aluksi vielä hidas siirtymä perinteisestä viljelystä suunniteltuun uudistamiseen ja samalla selvempi siirtymä omavaraisesta elämisestä muodosta kaupalliseen ajattelutapaan, jossa ostotuotteilla oli jatkuvasti kasvava osuus. Viljelijöiden omien tuotteiden myynti samoin kuin erilaiset sivuansiot rahan hankkimiseksi lisääntyivät. Rahan merkitys kasvoi.”

Rasila mukailee ilmeisestikin Jutikkalaa (I, s. 513), joka tähdentää *Talonpojan historiassa* esittämäänsä näkemystä, kuinka ”kovan kokemuksen hälyttäminä maanviljelijät alkoivat uudistaa maataloutta”. Peltonen alleviivaa puolestaan sitä, miten Suomen maataloudessa tapahtui 1870-luvun tienoilla ”kapitalistinen murros” ja kuinka ”kaupallistumisen lisääntyminen 1800-luvun lopulla on saanut suuren merkityksen ja se on voitu hahmottaa selkeänä murroskohtana maaseudun elämässä” (II, s. 77 ja 81).

Laajimmin kysymystä poh-
tii Vihola, joka huomauttaa, mi-
ten toistuvasti on esitetty, että
tuotantosuunnan muutos oli
lähtöisin 1860-luvun vaikeista
nälkävuosista ja niiden aiheut-
tamasta tuhosta (II, s. 157).
Viivasuorasti Vihola ei kuiten-
kaan nielaise nälkänakkia vaan
nostaa pöydälle oman tulkin-
tansa:

”Muutos ajoittuikin kyllä
tätä teoriaa tukevaksi, ja muu-
toksen seurauksena suomalaisen
maatalouden riippuvuus
satovuosien vaihteluista vähe-
ni. Muutokseen ei kyllä kuiten-
kaan perimmäisenä syynä ol-
lut kato ja sen aiheuttama hätä,
vaan muutoksen taustalla oli
yleinen koko suomalaista yhe-
teiskuntaa koskettanut raken-
nemuutos”.

Ja millainen tuo rakenne-
muutos oli? Viholan mukaan

”Suomi ja suomalaiset siirtyi-
vät omavaraistaloudesta vaihto-
talouteen, minkä seurauksena
kansan pääelinkeino kaupallis-
tui aste asteelta. Tuotantosuun-
nan muutoksen taustalla oli
yhteiskunnan yleinen kaupal-
listumiskehitys eikä niinkään
ihmisten rationaalinen pyrki-
mys siirtyä tulokseltaan epävar-
masta tuotantosuunnasta var-
mempaan ja tulokseltaan tasai-
sempaan tuotantosuuntaan.”

Vihola näkee selvästi myös
sen, että muutos ei tapahtunut
samanaikaisesti kautta maan.
Kaukana jälkijunassa tuli Kai-
nuu, jossa

”metsätalouden nollaraja
poistui hyvin myöhään, ja Kai-
nuussa suomalainen maatalous
pysyi viimeisimpänä perinteis-
ellä kannallaan: uudistukset
saavuttivat syrjäisen ja köyhän
alueen vasta 1800-luvun lopun
lähestyessä” (s. 160).

Edellisiin tulkintoihin ver-
rattuna Viholan näkemys lä-
hestyy totuutta eikä hän iske
kirvestään kiveen, joskaan ei
järin kauas siitä. Kainuussa oli
kyllä kaupallisuutta, kun parin-
sadan kilometrin päästäkin
kymmenien vaarallisten kos-
kien kautta vietiin veneillä ter-
vaa Ouluun ja paluulastina
tuotiin tarveaineita, kuten suo-
laa, ja etenkin katovuosina –
joista tosiaankaan ei ollut puu-
tetta – viljaa purtavaksi ja sie-
meniksi. Kuten jo opinnäyte-
työssäni 1966 osoitin, tämä
etäisyyksien ja luonnonmaan-
tieteen ankara rautakehä alkoi
murtua vasta 1904, kun höy-
ryvoiman voimalla rautahepo
porhalsi Kajaaniin. Vasta nyt
metsätalouden nollaraja vähä-
vähältä väistyi kohti erämaita,
vasta nyt karjatalous pikkuhil-
jaa kohentui ja vasta nyt näl-
kä alkoi hellittää kuristavaa
otettaan.

1860-luvun lopulla valtaosa
Suomea oli ollut Kainuun kal-
taisessa nälkämylläkässä. Si-
hen ei ollut tuonut minkään-
laista peruspelastusta 1862
käyttöön otettu rautatie Helsin-
gistä Hämeenlinnaan. Erämaa-
rata ei avannut paljonkaan
kaupallisia yhteyksiä. Vasta
kun syyskuussa 1870 höyry-
voimalla päästiin Pietariin ja
sitä kautta lähes kaikkialle Eu-
rooppaan, Suomen elinkeino-
elämä ja samalla maatalous
joutuivat muutoksen kouriin;
ja tämä uusien mahdollisuuk-
sien aika tunkeutui ympäri
maata rataverkon laajenemisen
myötä. Vesistöjen jäätyminen
ei enää motittanut Suomea
puoleksi vuodeksi.

Mutta ennen tekniikan mul-
listusta napapiirin tuntumassa
sijaitseva ja alueeltaan varsin

laaja Suomi, jonka vähäinen
väestö 1860-luvulle mennessä
yhä tasaisemmin oli siroteltu
yltymäri maata, eli liikenteen
rautaisissa kahleissa ja eteläis-
tä Suomea myöten normaali-
vuosinakin paljolti petun va-
rassa. Kesäisin oli hyödynnet-
tävä vesireittejä siinä missä tal-
visin lumen ja jään luomia kul-
kumahdollisuuksia. Vuosikier-
toon mahtuivat kaksi kelirik-
koa, kevät- ja syystulvat sekä
lumipyryjen aiheuttamat toistu-
vat umpiperät etenkin erämaa-
kyliin. Ennen rataverkostoa
vedenjakajat olivat paljolti
myös liikenteellisiä ja talous-
maantieteellisiä rajoja. Venäjän
vallattua Vanhan Suomen ter-
vanpoltto keskittyi läntiseen
Suomeen, erityisesti Pohjan-
maalle, jossa hyödynnettiin jo-
kiverkostoa ja josta männiköi-
den ehtyessä elinkeino siirtyi
yhä enemmän itää kohti, ja lo-
pulta Kainuu oli 1800-luvun
lopulla maailman tervanpolton
keskus. Tervan hinnan valtava
vaihtelu toi väliin raatajan suu-
hun velkaisen ruokapalan, pel-
kän petunkin, mutta vaihtoeht-
dot elämiseen olivat vähissä.

Käsitellessään tullipolitiik-
kaa ja maataloutta Vihola on
itse asiassa aika lähellä vuoden
1966 tulkintaani. Hän näet to-
teaa, kuinka Suomen rataver-
kon laajenemisen myötä 1800-
luvun lopulla sitä ”pitkin tuon-
tilja virtasi toisaalta Venäjäl-
tä ja toisaalta etelän rannikko-
kaupungeista ympärivuotises-
ti laajalti Suomeen” (s. 213).
Tähän on syytä lisätä, että sa-
maisien vuosisadan lopulla val-
tion järjestämä jäänmurtajatoi-
minta mahdollisti kaupan ym-
päriivuotisesti Hangon kautta.
Ympärivuotista vientiä helpotti
sekä, että – kuten Peltonen

huomauttaa (s. 104) – ”valtionrautatiet asetti liikenteeseen erityisiä vojunia, joiden jäähdytetyissä vaunuissa tiettyinä aikataulun osoittamina päivinä vietiiin voi meijeripaikkakunnilta keskeiseksi vientisatamaksi nousseeseen Hankoon”.

Maataloushistorian arkeologinen osuus luo laajalti ja monipuolisesti valoa Suomen viljakasvien ja karjatalouden varhaisvaiheisiin. Vanhin hiiltynyt ohranjyvä on 3700 vuotta vanha, ja kyntöjäljet ovat tuhat vuotta myöhemmältä ajalta. Kotieläimistä koira, lehmä, lammas ja hevonen ovat pisimpään palvelleet ihmistä Suomen kamaralla. Löydöthän eivät vielä todista, etteikö maanviljelyä ja karjantaloutta olisi ollut Suomessa aiemminkin. Niinpä viljelyn katsotaan alkaneen viimeistään 4000 vuotta sitten. Näitä uusia elinkeinokasveja ei keksitty yhdellä ainoalla seudulla, vaan – kuten Huurre korostaa – ne näyttävät päässeen alkuun miltei samanaikaisesti Etu-Aasiassa, Kiinassa ja Keski-Amerikassa. Tämän seurauksena tapahtui elintapojen vallankumous: pieneltä alueelta saatiin ravintoa yhä suuremmalle joukolle, kaikkien ei tarvinnut enää osallistua ravinnon tuottamiseen, asutus kiinteytyi ja väkiluvun kasvaessa muodostui kaupunkimaisia keskuksia.

Viljelyn varhaisin muoto oli kaskeamista. Metsiä poltettaessa tarvittiin kirveitä ja tulentekevälaineitä, joten niitä arkeologisissa löydöissäkkin on runsaasti. Peltoviljelyn tulo ei suinkaan tyrehtyttänyt kaskeamista vaan se jatkui sisämaassa 1800-luvulle saakka.

Ohraan verrattuna vehnä ja

ruis olivat nuoria tulokkaita Suomessa. Jo runsaat kaksi vuosituhatta sitten Suomessa viljeltiin kahta vehnäajiketta. Ruis valtasi Eurooppaa rikkuruuhona muiden viljojen joukossa. Vanhimmat ruisjyvälydöt Suomesta ovat noin 2100 vuotta vanhoja. Kuitenkin runsaan sadon tuottanut kaskiruis lienee levinnyt kaakosta Itä-Suomeen vasta 1100-luvulla. Peltoviljelyn ja heinänteon varhaisimmat välinelöydöt – viikatteen ja sirpit – ovat kaksi vuosituhatta vanhoja. Samaa ikäkautta ovat keritsimet, jotka kielivät lammastaloudesta. – Kuitenkin kaiken kaikkiaan, Huurre tähdentää, maatalousrautakaudellakin ”on luultavasti suurimmassa osassa Suomea, maan lounaisosaa ja joitakin sisämaan keskuksia ehkä lukuun ottamatta, vielä jäänyt eränkäyntiä tukeneeksi sivuelinkeinoksi”.

Huurteen tapaan Orrmanin osuus on taitavaa ja huolellista työtä. Suomen keskiajan asutusta, maataloutta ja talonpoikaista maalaisyhteiskuntaa valaistaan monipuolisesti. Orrman on aivan oikein oivaltautunut, että asutusta tarkasteltaessa on selvitettävä Suomen luonnon ja maaperän alueelliset erot, koska ne väistämättä liittyvät keskiajan maatalouteen ja yhteiskuntaan.

Ajanjakson 1520–1870 maataloushistoria on jaettu kolmeen osaan, valtiojohtoinen talous 1520–1720, maatalouden nousu 1720–1810 ja perinteisen maatalouden loppukausi 1810–70. Jutikkala urakoi taitavasti sekä aiempien tutkimustensa että uusimpien selvitusten perusteella sarkajaan, aatelisvallan ja lahjoitusmaat,

maatalouspolitiikan, kartanot, tilalliset ja tilattomat ja suuret katovuodet. Mäkelä-Alitalo valottaa verotusta, autioitumista ja väenottoja (jälkimmäiseen liittyy myös Längin osuus), periytymistä ja naisen asemaa, Wilmi tuotantotekniikkaa ja ravinnonsaantia sekä palkollisia ja tilatonta väestöä. Niemelä kirjoittaa puolestaan maatalousneuvonnasta ja -koulutuksesta, Nummela asutuksesta, pellostasta ja karjasta, Katajala talonpoikaislevottomuuksista, Saarenheimo isojoasta ja Rasila torpparijärjestelmästä. Vielä löytyy kruunun maatalous: kuninkaankartanot (Vilkuna), pitäjänmakasiinit maalaisyhteiskunnan turvana (Teerijoki, Juntumaa, Rasila), Vanhan Suomen talonpoika ja hovinherra (Paaskoski) ja suurperhe – työorganisaatio ja perheiden liitto (Waris).

Korhosen kontolle ovat tulleet ”Perinne hallitsee maataloustekniikkaa” ja ”Koneiden kausi alkamassa”. Jälkimmäinen luku osoittaa kyseessä olleen todella alun, sillä esimerkiksi puimakoneen voimanlähteenä höyrykonetta tavattiin ani harvoin ennen vuotta 1870. Sama sääntö pätee jopa hevosvetoisiin koneisiin, niin myös heinänteossa. Mustialaan oli hankittu niittokone 1862. Korhosen mukaan koneen leviämistä hidastivat sen tekninen kehittämättömyys, käyttäjien tottumattomuus, korkea hinta ja soveltuminen vain koville ketoniityille. Kun 1870-luvun puolivälissä vasta prosentti peltoalasta oli kylvetty heinälle, niin eikö tässä ollut tarpeeksi selitystä. Niittokone oli sula mahdollisuus luonnonniityillä; hyvä jos mies viikat-

teineen pystyi sadekesinä räm-pimään heinähommissa.

Runsas satasivuinen pääluku vuosisataisia kehityslinjoja on kaiketi valittu siksi, että sen avulla voitaisiin tilkitä ammotavimmat aukot. Kun tervanpoltto oli suomalaisen talonpojan tärkeä elinkeino vuosisatoja ja kun siitä saatiin tuloja katovuosinakin, ei viiden sivun uhraus ole suinkaan yliampuvaa. Mäkelä-Alitalo on tähän osaan työstänyt kuusi aihetta, joista perinpohjaisin on karjautaudit ja eläinlääkintä. Kaukiai-nen, joka läpikotaisin hallitsee talonpoikaipurjehduksen, on yhtä asiantuntevasti kirjoittanut siitä kuin Kortessalmi mieli-aiheestaan, poronhoidosta. Todellisen suururakan on saanut vastuulleen Björn, joka käy läpi muuttuvan maalaismaiseman.

Mitään vastaavaa tilkintää ei ole tehty toisessa ja kolmannessa osassa eli ajanjaksossa 1870-luvulta 2000-luvun alkuun. Kun muutos tulkitaan siten, että nälkävuosien seurauksena maatalouden harjoittajien aivoissa jokin niksahdi uudelle uralle, niin mitään tilkintää ei silloin tarvita. Jos taas katsotaan, että höyryvoima ja siinä etenkin Pietarin rata pani suuriruhtinaanmaan käymistilaan, olisi jatkossakin pakko seurata teknistä kehitystä, teknisiä innovaatioita ja niiden sovellutuksia maatalouden raatajien arkipäivään.¹ Niinpä olisi sin kaivannut vaikkapa lyhyttä kuvausta siitä, mitä liikenteen mullistus merkitsi maataloudelle. Kyse on tällöin paitsi rautateistä myös autoistumisesta ja lentoliikenteestä. Tuovathan lentokoneet etelästä vaikkapa tomaatteja, kurkkuja ja varhaisperunoita lumen kes-

kelläkin painiskelemaan Suomeen ja panevat hintakilpailussa maamme vastaavat yrittäjät ahtaalle. Oman kokonaisuuden muodostaa tietoliikenne. Teoksessa selvitetään ansiokkaasti osuustoiminnan kehitystä ja merkitystä. Maaseudulle perustettiin myös monta sataa puhelinosuuskuntaa, jotka palvelivat myös muuta osuustoimintaa.² Radion propagandistinen merkitys maataloudelle ei ollut aivan tyhjänpäiväinen, jos esimerkkeinä ajatellaan vaikkapa suosittuja ohjelmia, kuten Metsäradiota ja Maamiehen tietolaaria.

Sähkön yleistymisen ja eteneminen kohti pohjoista ja syrjäkyliä selittää monta asiaa. Kehityksen aikaerot olivat todella pitkät eri puolilla Suomea. Kun sähkö yleistyi eteläisessä Suomessa jo 1800-luvun lopulla, vastaava uutuus saatiin Pohjois-Suomen syrjäkyliin vasta 1950- ja 60-luvulla. Tosin sähkön käytöstä sivutaan Siiskosen ansiokkaassa artikkelissa (III, s. 295–97). Niin ikään Markkola (III, s. 20) toteaa sähkön merkityksestä: ”Jos ilmastointijärjestelmä pettää tai sähkökatkos hiljentää lypsykoneet, edessä saattaa olla tuhoisa tilanne.” Niin ikään olisi toivonut vaikkapa mainintaa, miten moderni vesihuolto ja yleensä kunnallistekniikka valloittivat maatalouden ja samalla paljolti hävittivät elämisen ehtojen erot kaupunkeihin verrattuna. Samoin olisi toivonut vaikkapa sivun pituista katsausta energiahuollon kehitykseen. Tulevaisuus voi hyvinkin vahvistaa käsityksen, että huomattava osa Suomen pelloista ohjautuu tälle alalle.

Rataverkon laajeneminen autonomia loppupuoliskolla pani entiset talousmaantieteelliset rajat uusiksi ja mahdollisti Suomen erikoistumisen laajalti karjatalouteen samalla kun halpa Venäjän vilja viiletti vinhaa vauhtia veturin vetämänä suomalaisten suuhun. Kriisikausina viljan saanti Suomeen tuotti suuria vaikeuksia. Rajun säännöstelyn avulla maamme selviytyi sotavuosista ilman nälkäkatastrofia. Kuitenkin ensimmäisen maailmansodan loppuaikoina oli kaivettava esiin pirtin perältä pettuhumar ja näin palattava laajoilla alueilla niin sanottuun vanhaan hyvään aikaan.

Rantatuvan korkeatasoiset artikkelit osoittavat, kuinka toisenlaisissa oloissa Suomen maatalous toimi 1914–19 ja 1939–49 verrattuna Oolannin sodan aikaan 1853–56. Säännöstely puuttui 150 vuotta sit-

1. Tästä huipputärkeästä asiasta tarkemmin ks. teoksiani (2003–04) *Höyryllä Hämeeseen (Rautatie Helsingistä Hämeenlinnaan)* ja *Pietarin rata.(Rajamaasta maailmalle). Suuriruhtinaan Suomi II–III*. Päätoimittaja ja kuvatekstit Kai Linnilä ja toimittaja Leeni Tiirakari. Helsinki: Amanita. Kustannus-yhtiö Tammi.

2. Laurilan kirjoittamassa ansiokkaassa artikkelissa *Maatalouden EU-aika* on esimerkki, miten puhelimitse valvontakoneisto aiheuttaa salamannopeasti pelon pistoksen maatalousyrittäjän selkäyttimeen (s. 363): ”Pahin pelkoni toteutui viime vuonna (1996). Yks-kaks soi puhelin, ja ilmoitettiin että huomenna tulee TARKASTAJA. Panin luurin pois kädet täristen. Omasta mielestäni olin täyttännyt anomukset niin rehellisesti kuin osasin, mutta eihän sitä koskaan tiedä, miten asiat tulkitaan. Äiti oli yhtä kauhuissa. Siihen jäi iltanen syömättä, niin kasvoi ahdistus. Syyllisyys painoi ja pelko jäyti, vaikka kumpaankaan ei ollut ai-hetta.”

ten lähes tykkänään. Myöhempiin sotiin verrattuna elettiin paljon enemmän omavaraistaloudessa. Kuitenkin välttämättömän suolan hinta kohosi tuolloin korkeuksiin, ja Krimin sodan aikaisista vaikeista liikenneongelmista kertoo sekin, että tämän välttämättömän hyödykkeen hintaerot eri puolilla maata olivat valtavat.

Viimesotien jälkeen Suomen maataloudessa huomioitiin ilmastolliset tekijät. Maatalous erikoistui vähitellen ja muodostui korostetusti viljaa viljelevä Suomi ja maitomaa. Autoistuminen, traktoristuminen ja tieverkon nopea laajeneminen mahdollistivat karjatalouden nousun peräkyliä myöten. Tukien turvin kaikki kannatti. EU-Suomessa korttipakka on kuitenkin pantu uusiksi. Samalla maatalous maailmallistuu ja teollistuu yhä enemmän. Rasila korostaa osuvasti loppuluvussaan, kuinka aiempi selvä yhteys maatalouden ja päivittäisen ravinnon välillä on hämärtynyt. Taustalla ovat teollisten tuotteiden lisääntyminen ja kaupallisten kuljetusten kasvu.

Oiva Turpeinen